

TOPLUMSAL YASAMDA CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Melikhan Akbaş, Burcu Elçi, Dilek Çam, Oğuzhan Gümrük, Barış Güven
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ JEOGENÇ, TRABZON

Toplumun her alanına sızan cinsiyetçilik, en belirgin haliyle kendini dilde göstermektedir. Örneğin erkek gazeteci, erkek yazar, erkek ressam gibi kullanımlara rastlanmazken, kadın yazarlarımız veya kadın ressamımız gibi tabirler ayrıca belirtiliyor. Bu iş erkek işi denildiğinde; güç, kuvvet ve otorite isteyen bir iş akla gelirken, kadın işi denildiğinde ise fattanlık, sevecenlik, fedakârlık ya da mutfak işleri akla getiren izlenimler uyandırılıyor.

Kadın ve erkek kelimeleri yetişkinliği akla getirirken, çocuklara kız olsun, erkek olsun "oku da adam ol" diye öğüt veriliyor. Ayrıca bilimadamı, işadamı ve insanoğlu gibi kavramlar günlük dilin içine yerleşmiştir.

Bu arada "kadın" kelimesinin Türk Dil Kurumu sözlüğündeki birinci anlamı "adam karşıtı" olarak geçmektedir. Diğer ikinci anlamı ise "analık ve ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan" olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın erkek kelimesi "sözünden dönmeyen, sözüne güvenilir, mert" diye tanımlanmıştır.

Kadın kelimesi ise dedikodu ve asılsız laf anlamına gelir. Diğer bir ayırım ise daha çok geleneksel alanda kendini gösterir. "Her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır" ancak bu kadın erkeğin önüne geçemez. Evlilik dışı cinselliği yaşamak kadın için yüzkarası olarak adlandırılırken, erkek için elinin kiridir. Kadınlar daima en fazla darbe yiyenlerdir.

Ekonomik ve toplumsal açıdan belirli bir seviyeye gelmemiş olan ülkeler her yıl yaklaşık 20 milyar borç ödemesi yapmaktadır. Afrika ülkelerinde eğitim ve sağlık harcamalarının kat kat fazlası borç ödemesine ayrılmaktadır. Somali ekonomisi 1976 yılında yapılan gıda açısından, kendine yeterli bir haldeyken IMF'nin kurtarma politikaları sonucunda açlıktan insanların öldüğü bir hale geldi. Sıtma ve kolera gibi bulaşıcı hastalıkların oranında ciddi artış yaşandı. IMF politikalarının sonucunda okur-yazar oranı düşmekte, hastalık ve ölümler artmakta, kıtlık günlük yaşamın bir parçası olmaktadır. Ezilen cins olarak

kadınların tüm süreçte yaşamları daha da zorlaşmaktadır.

Krizin derinleşmesi, işçilerin daha çok işten çıkarılması ya da düşük ücretle çalışmalarına anlamına geliyor. Bu arada en kolay feda edilen, kadın işçiler oluyor. Güney Kore'de 1997 yılında patlak veren kriz sonrası 15-19 yaş sınırı içindeki kadınların %20'si işsiz kaldı.

Küreselleşme kadınlar açısından yeni iş olanakları geliştirmektedir. Ancak bunun üretime yansımaları hiç de olumlu olmamaktadır. Tayvan'da bilgisayar sektöründe çalışanların %70'ini kadınlar oluşturmaktadır. Buna nazaran en uzun çalışma saatleri ve en düşük ücretler de onlara aittir.

Sık kullanılan Nike marka giysi örneği durumu çok iyi özetliyor. Nike firmasının sahibinin mal varlığı 4,5 milyar dolar ve yıllık geliri 1 milyar dolar. Güneydoğu Asya'da Nike'e ait taşeron firmaların %70'inde 17-21 yaş sınırında kadınlar çalışmaktadır. Nike'da çalışan bir kadın yılda 360 dolar kazanıyor. Nike sahibinin kazandığı geliri elde etmesi için 15 yy. boyunca çalışması gerekmektedir. Uluslararası finans şirketlerinin hâkimiyeti sonucunda gerçekleştiren yoksulluğun küreselleşmesiyle doğru orantılıdır kadının ezikliği.

Kadınlar, sinema filmlerinden tutun da, yatak odalarına kadar her alanda, sokakta, eğitimde, kısacası yaşamın her noktasında ezilen kısım oluyor. Bu cinsiyetçi tutum tabii ki yasalarda da kendini gösteriyor.

Peki, suçlu kim? Egemen sınıf; Aile, din, ahlak vs. gibi kurumlarla saldırısına devam ediyor ve kendi devamlılığını korumaya çalışıyor. Cins ayrımcılığının en çarpıcı ifadelerini yasalarda bulmak mümkün. Medeni Kanun işe ilk önce ailenin reisinin koca olduğunu söyleyerek başlıyor. Kadının ailedeki görevini çocuk, eş ve ev bakımı olarak tanımlıyor.

Medeni Kanun kadının görevini iyi bir eş ve anne olmak şeklinde tanımlıyor. Evlilikle kadın ancak erkeğin soyadı ile birlikte kendi soyadını kullanabiliyor. Oturulacak konutu seçme hakkı erkeğe ait. Kadın, kocanın ikametgâhına taşınıyor. Çocuklarla ilgili kararlarda son söz kocaya ait. Velayet annede olsa bile çocuk erkeğin soyadını taşıyor. Ceza Kanunu'ndaki düzenlemeler de cinsiyetçi bir anlayış ile yapılmış. Ceza kanununa göre tecavüze uğrayan bir kadın, tecavüzcüsüyle evlenirse bu cezadan indirim sebebi, çünkü genel ahlak ve adap daha az zedelenmiş oluyor. Tecavüze uğrayan kadın tecavüze uğradığını ispat etmek zorunda. Televizyon, gazete ve dergi gibi tüm yayın organları daha fazla reyting uğruna ya da tiraj yapmanın tek yolu olarak pornoya varan çıplak kadın fotoğraflarına öncelik tanırken kimilerince de tüketime özendirecek kuponlarla kadınlara ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Diğer bir açıdan da, kadını eve, dört duvar arasına kapatmayı hedefleyen yayın politikalarını bu yönde belirleyen gazeteler, kadını cinselliğinden ötürü tehlikeli bulduğu için anne ve eş kimliğini öne çıkarttılar. Kadınların toplumdaki "görevini" anlatmak için kullanılan en önemli araçlardan biri de medya. Reklâmlardan, TV dizilerine, haberlere ve gazete sayfalarına kadar "kadının yeri" bizlere bir kez daha anlatılıyor. Daha önce evdeki kadınlara yönelik hazırlanan reklâmlar şu sıralar çalışan kadına yönelik de hazırlanmaya başlandı. Evdeki ve çalışan kadından başka bir de "özgür kadın" anlatılıyor. Pek çok konuya malzeme olan, hiçbirimizin yabancı olmadığı, bir cep telefon reklamında kadın "Ben Özgürüm" şarkısını söylüyor ve bu reklamda modaya uygun olarak dizi reklam haline getiriliyor ve hatta klip yapılıyor. Bu toplumda sadece cep telefonuna sahip olunarak özgür olmak mümkünse işimiz kolay demektir.

Bir reklam daha: Telefon çalıyor. Küçük bir çocuk telefona cevap veriyor.

"-Alo annem evde yok!

"-Baban!

"-Babam ütü yapıyor"

Babam ütü yapıyor derken küçük çocuk gülüyor. Bir kadın sesi yeni çıkan bu ürünle ütünün çok kolay yapılabildiğini söylüyor. Anlatılmak istenen kolay ütü yapmayı sağlayan bir ürün. Ancak, ütü yapan erkeğe küçücük bir çocuğun gülmesi işin propaganda yanı. Televole'lerden, magazin programlarından ve gazetelerin son sayfalarından ise bahsetmeye gerek yok. Kadın tamamen "cinsel bir obje" olarak karşımıza çıkıyor.

Bir cep telefonu olarak özgürleşemeyeceğimiz gibi, evde kullandığımız deterjanı değiştirerek de mutlu ve özgür olamayacağımızı biliyoruz. Fransa'da 1968'de mücadelenin en yüksek aşamalarından biri yaşanırken, kadınlar birçok özgürlük almaya başladığında çıkan bir afişte şöyle yazıyor: "Güzellik sokaktır". Bugün de geçerli olan bu. Küreselleşmekler bilgi ve teknoloji çağında yaşadığımızı söylüyorlar. Anlatılanlara göre, modern zamanlarda mal, hizmet ve sermaye herhangi bir sınır tanımadan dünyanın en ücra köşelerinde dolaşabiliyor. Sınırlar artık eski önemini yitiriyor, insanlığı bu değişime, hıza, esnekliğe uygun bir hayat bekliyor. Bilgisayar tuşuna basarak kazanılan paralar, teknolojik gelişmeler sayesinde kolaylaşan ev işleri (otomatik çamaşır ve bulaşık makineleri, robotlar) sayesinde, klasik kadın-erkek rolleri de değişmekte.

Küreselleşen dünyamızda eşitlik çok daha mümkün, işte küreselleşmeklerin vaat ettiği cennet bu. Sanki cennet ayaklarımızın altında. Bu cennetin aslında nasıl bir cehennem olduğunu söylenenlere göre değil de, yaşanan ekonomik ve toplumsal değişimin göstergelerine bakarak anlamak mümkün.

6 milyara yaklaşan dünya nüfusunun büyük çoğunluğu yoksulluk içinde yaşıyor. Çoğunluğu kadın ve çocuk olan 4 milyar kişi görece yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Mutlak yoksulluk sınırının altında yaşayan 1.3 milyar kişinin % 70'ni kadınlar oluşturuyor. Son otuz yılda dünyanın zenginliği 5 kat arttı. Son otuz yılda dünyanın en zengin %20'si ile en yoksul %20'si arasındaki uçurum ikiye katlandı. Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve IMF gibi küresel sermayenin kaleleri olan uluslar arası finans kuruluşlarının politikaları sonucunda en zengin ülkelerin geliri, en fakir ülkelerin gelirinin 59 katına ulaştı. Bu oran 1960'lı yıllarda 30 katıydı. Uluslararası finans kuruluşlarının hâkimiyeti altında geçen bu süreçte yoksulluk hızla artarken bu yoksulluğun en fazla etkilediği kesim, kadınlar oluyor. Dünya nüfusunun yarsını oluşturan kadınlar, dünyadaki toplam üretimin 2/3'nü üretmelerine rağmen, toplam gelirin % 5'ini alabiliyorlar. Neo-liberal politikaların uygulandığı AB ülkelerinde sosyal harcamalar hızla kesintiye uğrarken kadınların yaşamları gittikçe kötüleşmekte. Doğum izinleri, ücretli izinler bu politikaların sonucunda tarih olurken, kadınlar evde çocuk, hasta ve yaşlıların bakımını üstlenmek zorunda kalıyor. AB'nin en yoksul kesimini kadınlar oluşturuyor. AB ülkelerinin bütününde sanıldığı gibi kadınlar erkekler göre daha az ücret alıyor. İspanya'da aynı işi yapan erkekler göre kadınlar %27, İtalya'da %20, Hollanda'da %24 daha az ücret alıyorlar. AB ülkelerinde part-time işlerin %80'inde kadınlar çalışıyor. Avantaj gibi görünen part-time çalışma kadının, erkeğe ekonomik olarak bağımlılığını devam ettiren sosyal güvencesi olmayan, işten çıkarmaların çok kolay olduğu, ev işlerinin de kadının üzerine kalmasına neden olduğu bir çalışma.

Dünyadaki her üç kadından biri cinsel kimliğine saldırıyla karşı saldırıyla karşı karşıya. Yetişkin kadın nüfusun % 80'i fuhuş sektörünün saldırısı ile karşı karşıya. Asya ve Afrika ülkelerinde fuhuş sektöründe kullanılan kadınlar aynı zamanda cinsel köle durumunda. Kadınları ikinci cins olarak gören, aşağılayan cinsiyetçi fikir ve tutumlarla yaşamın pek çok alanında karşılaşılıyor. Egemen sınıf muazzam bir propaganda aygıtı ile her gün kadınları baskı altında tutan fikirleri üretiyor. Reklâmlar, haber ve magazin programlarındaki cinsiyetçilik karşısında dehşete düşmemek mümkün değil.

Cinsiyetçilik sadece kitle iletişim araçları ile değil, her düzeyde yönetici tarafından da yayılıyor. Mecliste malları karılara mı kapıtacağız tartışması yapan milletvekilleri ile yayınladığı evlilik rehberinde kadının görevinin erkekler hizmet etmek olduğunu, kadının yılda bir kez ailesini ziyaret etmesinin doğru olduğunu anlatan belediye başkanı aynı işlevi görüyor.

Okul, aile gibi kurumlarda kadını küçümseyen ya da iyi bir eş ve ana olarak yücelten değer yargıları yaygınlaştırılıyor.

Kadın-erkek ilişkisinin pek çok alanında karşılaşılan, kültürel ve siyasi olarak da beslenen cinsiyetçilikle nasıl mücadele edeceğiz? Kimi zaman kadınların öldürülmesine kimi zaman da sindirilmesine neden olan cinsiyetçilik erkeklerin örgütlü bir zorbalığının sonucu mu? Okullarda bekâret kontrolü uygulamasını getirmeye çalışan Sağlık Bakanı ile karısının sendikaya gitmesine engel olan Eğitim-Sen'li emekçi aynı çıkarlara mı sahip?

Bu sorulara verilen cevaplar nasıl mücadele edileceğine ilişkin cevapları da içeriyor. Cinsiyetçiliği içinde yaşadığımız kapitalist sistemden soyutlayarak ele aldığımız takdirde yapılması gereken, tüm erkekler karşı kadınların ortak örgütlenmesidir. Oysa kapitalist sistemin kopmaz bir parçası olarak cinsiyetçilik, egemen sınıfın çıkarlarına hizmet eder ve onun tarafından üretilir. Böylelikle toplumun yarsını oluşturan kadınlar aile kurumu aracılığıyla baskı altında tutularak iş gücünün yeniden üretiminde ücretsiz birer köle olarak hizmet ederler.

Resmi ideoloji, din, ahlak egemen sınıfın tüm propaganda aygıtları hep aynı şeyi; erkeğe yardımcı olan, hizmet eden, aşağılanan ama asla eşit ve özgür bir varlık olamayan kadını anlatır. Kadınları baskı ve bağımlılık altında tutan her fikir ve uygulama karşısında tutum almak, taviz vermeden tartışmak ve buna karşı mücadele etmek, bir bütün olarak özgürlüklerin kazanılmasında kaçınılmaz bir koşuldur.

Karısının yerinin evi olduğunu düşünen sendikalı bir işçi şüphesiz cinsiyetçi fikirlere sahip. Fakat bu tutumuyla aslında kendi mücadelesini bölerek, işçi sınıfının gücünün zayıflamasına neden olmakta. Üstelik egemen sınıfın ürettiği cinsiyetçi fikirlerin taşıyıcılığını yaparak, kendi özgürlüğünün kazanılmasının önüne engeller dikmekte.

- Kadınlara yönelik cinsel şiddeti kınayınız
- Cinsel şiddet iddialarını araştırınız
- Sorgulama sırasında zanlıların soyulmasına son veriniz
- Gözaltındaki kadınların erkek memurlar tarafından soyularak aranmasına son veriniz
- Gözbağı uygulamasına son veriniz
- Tecavüz ve cinsel tacizi uluslar arası standartlara uygun biçimde tanımlayınız.
- Cinsel suçlar bağlamında reformlar öngören yasalar getiriniz.
- Zorla bekâret kontrolü uygulamasını durdurunuz.
- Gözaltındakiler ve cezaevindekilerin gözaltı, sorgulama ve tıbbi bakımıyla ilgili süreçlere dahil olan görevlilere, eğitimleri sırasında, cinsel saldırılar da dahil işkence ve kötü muamelenin suç fiilleri olduğu açıkça kavrattınız
- Siyasete katılım, eğitim, sağlık bakımı, aile hukuku alanlarında kadın erkek eşitliğini ve hukuk önünde eşitliği sağlayacak sosyal politika reformlarını hayata geçiriniz

Kadının ezikliğinin her alanda değişkenlik göstermesine rağmen erkek egemenliğinin o denli sabit kalması da, tüm bunların dışında açılacak bir konu.

Umuyoruz ki, toplum tarafından kabullenilmiş olan fakat kadınlarımızın kanayan yarası halini alan bu cins ayrımcılığı daha az belirgin olacaktır. Yok olmasını zaten bu durumda dileyemeyiz.